

Asia: VN/15285/2021

## **HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi**

### **2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala**

**Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?**

Valo-Valmennusyhdistys ry (myöhemmin Valo) katsoo, että esitetty yritys tässä muodossaan olisi suoraan päällekkäinen nykyisten välityömarkkinoiden kanssa. Esimerkiksi Valo-Valmennusyhdistys jäsenineen edustaa yli tuhatta haavoittuvassa asemassa olevien parissa työskentelevää ammattilaista, jotka työskentelevät vuosittain yli 5 000 haavoittuvassa työmarkkina-asemassa olevan työllistymisen parissa. Pidämme esityksen merkittävänä puutteena sitä, että siinä vaikutuksia nykyisiin palveluntuottajiin tai itse palvelujärjestelmään ei käytännössä arvioida, vaikka yritykselle esitetään näiden kanssa täysin päällekkäistä tehtävää. Erityisen haastavaksi tämän päällekkäisyyden tekee se, että yritykselle luvataan samasta työstä automaationa merkittävästi suurempi rahoitus kuin nykyisillä toimijoilla on mahdollisuus tulospäätteisesti saada.

Tuotannollisen työn mahdollista kilpailun vääristymää ei ole realistista arvioida tosiasiallisesti esityksen perusteella, koska siinä ei oteta vielä kantaa siihen, millä alueilla yritys tulisi toimimaan. Kansainväliset esimerkit ja yritykselle esityksessä luodut kannustimet ja rajoitukset antavat kuitenkin ymmärtää, että kilpailun vääristymän todennäköisyys on varsin suuri, joskin toimialaltaan ja alueeltaan todennäköisesti ainakin alkuvaiheessa rajattu.

**Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?**

-

### **3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen**

**Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?**

Valo toteaa, että työllistettävien kohderyhmä on jo lakitasolla ehdottomasti rajattava selkeästi nyt esitettyä tarkemmin ja tiukemmin. Muuten toiminta on suoraan päällekkäistä nykyisen toimijakentän kanssa ja aiheuttaa vain tehottomuutta ja palvelujärjestelmän pirstaloitumista.

Kohderyhmä tulee rajata selkeästi kaikkein vaikeimmin työllistyvään kohderyhmään ns. viimesijaisuuden perusteella. Tälle kohderyhmälle rajattuna yritys toisi selkeän lisän nykyjärjestelmään. Tällöin ryhmään kuuluisi mm. joitakin kehitysvammaisten ja muita vammaisryhmiä sekä mm. pysyväluonteisesti työkyvyttömyyseläkkeellä olevat täsmätyökykyiset henkilöt. Lisäksi yritys voisi monessa tapauksessa korvata avotyötoiminnan palkkatyöllä. On myös huomioitava, että nämä kohderyhmät eivät tällä hetkellä ole pääsääntöisesti lainkaan TE-palveluiden asiakkaina, ja myös kohderyhmän tuntemusta on rajallisesti, koska asiakkuuksia on vähän.

Valo katsoo myös, että toiminnan mahdollisessa käynnistämisessä täytyy myös maantieteellisesti käyttää harkintaa. Selvityshenkilö Mäkisenkin raportissa viitataan siihen, että pienemmillä paikkakunnilla ja harvaan asutuilla alueilla palveluita ei ole kattavasti saatavilla, kun taas suurissa kaupungeissa palvelujärjestelmä on jo varsin monipuolinen ja työllistyminen realistista. Olisikin tärkeää, että perustettavaksi esitettävä yritys keskittyisi nimenomaan tämän kysymyksen ratkaisemiseen, jos yritys nähdään tarpeelliseksi perustaa.

Lisäksi Valo muistuttaa, että kohderyhmän valinta ei saa perustua vain diagnooseihin, vaan sen tulee perustua laaja-alaiseen työ- ja toimintakyvyn arviointiin.

**Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?**

Esityksessä todetaan, että arviointi tehtäisiin osana työ- ja elinkeinotoimistojen normaalia asiakastyötä ja asiakkaiden työllistymisedellytysten arviointia.

Valo katsoo, että esitys vaatisi merkittävää panostusta kohderyhmän laaja-alaiseen työ- ja toimintakyvyn arviointiin, koska kohderyhmään mukaan ottamisen tulee perustua validiin arviointiin, ei yksittäisiin diagnooseihin tai pelkkään keskusteluun.

Valo myös muistuttaa, että monella kohderyhmään kuuluvalla on merkittävästi puutteelliset digitaidot, joten on välttämätöntä, että palvelu on saatavilla paikallisesti, vaikka erityisasiantuntemusta keskitettäisiinkin esityksen mukaisesti.

Valo katsoo, että kohderyhmän rajausta tulee tehdä niin selkeäksi ja tiukaksi, että se itsessään varmistaa, ettei ns. kermankuorintaa synny.

**Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?**

.

Nimen tulisi selvästi tuoda esiin yrityksen rooli työmarkkinoilla. Myös tämä osaltaan ennaltaehkäisisi kilpailun vääristymistä.

## Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

### Onko teillä muuta lausuttavaa?

Esitys vaikuttaa kiireellä valmistellulta, mikä valitettavasti näkyy sen laadussa. Esitys sisältää merkittäviä puutteita vaikutusten arvioinnissa, eikä se vastaa keskeisiin kysymyksiin, jotka tulisi ratkaista ennen kuin lakia tulisi säätää (kuten kohderyhmän selkeä rajaaminen).

Valo katsoo esityksen pohjalta, että näin säädettyinä yritys ei toisi työllisyydenhoitoon lisäarvoa, vaan päinvastoin pirstaloisi olemassa olevia toimivia työllistymispolkuja. Valo toteaaakin, että esitys tulisi valmistella huolella yhteistyössä mm. nykyisen toimijakentän sekä mm. vammaisjärjestöjen kanssa, jotta yritys sijoittuisi oikeaan asemaan työllistymistoimien kentällä. Tällainen asema sille on kiistatta Valonkin näkemyksen mukaan löydettävissä, mutta rajaaminen täytyy tehdä ennen yrityksen toiminnan käynnistymistä, ei sen jälkeen.

Valo muistuttaa, että ylipäättään kattavaa tuoretta tietoa osatyökykyisten tilanteesta ja määrästä ei ole, vaan viimeiset kattavat tiedot ovat kymmenen vuoden takaa. Samoin kattavaa tietoa nykyisistä toimijoista ja niiden palveluekosysteemistä ei ole. Valo katsookin, että tämän toimintaympäristöanalyysin tekeminen on välttämätöntä, ja se tulee toteuttaa ennen yrityksen toiminnan käynnistämistä. Olisi tarkoituksenmukaista, että tällainen tieto olisi käytettävissä jo lakiesitystä laadittaessa; Valo katsookin, ettei ole asianmukaista säätää lakia, jossa vaikutusten arviointi jätetään monelta osin tekemättä viitaten siihen, että tietoa ei ole kerätty. Tällöin normaali toimintatapa on ensin kerätä tieto, ja tehdä päätökset tietoon pohjautuen. Tähän puutteeseen viitataan myös esityksessä itsessään.

Valo katsoo myös, että olemassa olevan palvelukentän edustuksen tulee näkyä sekä yhtiön hallituksessa että neuvottelukunnassa. Samoin tulee toimia potentiaalisen asiakaskunnan osalta.

Valo toteaa lausuntonaan, että esitetyssä muodossa perustettavaksi esitetty yritys ei tuo riittävää lisäarvoa olemassa olevaan kenttään vaan päinvastoin heikentää olemassa olevaa palveluketjua, vaikka esityksen tavoitteet ovatkin hyvin kannatettavat. Esitys on mahdollista korjata, mutta se vaatii merkittäviä muutoksia mm. ohjausprosessiin ja kohderyhmän rajaukseen. Nämä muutokset tulisi tehdä kohderyhmää ja nykyistä välityömarkkinakenttää kuullen.

Lisäksi Valo toteaa, että yrityksen hallinnon tulisi mahdollisimman pitkälti toimia normaalin hyvän hallintokulttuurin mukaisesti. Erityisesti toimitusjohtajan ja hallituksen asema sekä omistajaohjaus vaativat tältä osin tarkastelua.

